

IACOB FELIX – ISTORIC AL SĂNĂTĂȚII PUBLICE ȘI ORGANIZATOR DE SISTEM DE SĂNĂTATE ÎN ROMÂNIA

IACOB FELIX - HISTORIAN OF PUBLIC HEALTH AND HEALTH SYSTEM ORGANIZER IN ROMANIA

As.univ. drd. *Andrea Neculau*¹, as.univ.dr. *Nicolau Andrada*, as.univ. drd. *Florin Leășu*¹,
prof. univ. dr. *Liliana Rogozea*¹,

¹Facultatea de Medicină Generală, Universitatea „Transilvania”, Brașov
Autor corespondent: *Liliana Rogozea*, e-mail: *r_liliana@yahoo.com*

Abstract:

Prominent Romanian medicine figure, Jacob Felix is part of people who were not only perfectly integrated in their country of adoption, but have also greatly contributed to its prosperity. Equally concerned of hygiene and health organization problems, he bequeathed us a treatise on history of hygiene-in 3 volumes that can be used today as a model of organizing information in the field. Unfortunately not all of his lectures have been retained, but studied documents shows that Felix was a very active person in medical and socio-political life, representing a model in this direction.

Key-words: Iacob Felix, history of medicine, public health

Contextul dezvoltării preocupărilor de sănătate publică

Boala a reprezentat în permanență o preocupare atât la nivel individual, cât și la nivelul colectivităților, încă din antichitate.

Limitarea transmiterii bolilor epidemice, reducerea efectului factorilor nocivi asupra stării de sănătate și, în consecință, creșterea duratei de viață reprezintă, fără îndoială o preocupare constantă atât a celor care diriguiesc medicina, indiferent de perioada istorică pe care o luăm în calcul, cât și a celor care conduc destinele politice ale societăților.

Sănătatea publică este în strânsă corelație cu alte două domenii: epidemiologia și igiena, contribuind împreună, la asigurarea cadrului științific al dezvoltării politicilor de sănătate.

Iacob Felix – omul

Iacob Felix s-a născut în data de 6 ianuarie 1832, în localitatea Horice din Boemia de Nord. El absolvă facultatea de medicină de la Viena în anul 1858, în același an prezentându-se în fața Consiliului Medical al Țării Românești pentru a i se acorda dreptul de a practica medicina în țara noastră

Iacob Felix este una din cele mai interesante personalități ale medicinei

românești, un model de implicare în viața politică și socială a unei țări care l-a adoptat și pentru care a dat totul – energie, pricepere, contribuind la organizarea sistemului sanitar românesc, continuând exemplul unui alt medic adoptat de România: Carol Davila.

Două personalități venite dinspre două școli medicale diferite: Carol Davila dinspre cea franceză și cea cehă-austriacă: Iacob Felix.

Așa cum scria Nicolae Iorga: „*d-rul Felix a fost, pretutindeni și totdeauna, omul datoriei sale. Aceasta e încă destul de rar la noi. Dar nu numai pentru atîta se cuvine a i se pomeni cu respect numele și a se păstra o duioasă amintire.*”[4]

Adoptat de România, căreia îi va închina întreaga sa pricepere, doctorul Felix este un model de implicare în viața unei națiuni atât prin activitatea în domeniul organizării sănătății cât și prin operele pe care le-a elaborat de-a lungul timpului.

Iacob Felix și scrierile științifice de specialitate

Dintre scrierile sale merită amintite: „Istoria igienei în România în secolul al XIX-lea și starea ei la începutul secolului al XX-lea” (3 volume), „Raport general asupra igienei publice

și asupra Serviciului Sanitar al Capitalei pe anul 1891” și „Tratat de Hygienă publică și poliție sanitară”.

Fără a ne propune o analiză riguroasă a principalelor tratate elaborate de Iacob Felix, urmând ca acest lucru să îl facem într-un studiu ulterior merită remarcate câteva aspecte.

Tratatul de Poliție sanitară în două volume este o adevărată monografie în domeniu, care ne asigură și o imagine de ansamblu asupra sănătății publice din România acelor vremi.

Partea întâi a tratatului de Poliție sanitară, având nu mai puțin de 458 de pagini, structurată în 9 capitole: Organizațiunea și executarea poliției sanitare, Alimentele, Atmosfera, Solul, Cadaverele, Locuințele, Salubritatea urbelor, Închisori.

Conștient de rolul structurii numită Poliția Sanitară, Iacob Felix spune despre aceasta că: „apără masele populațiunii în contra influențelor quari producu morbi și pe quari medicina nu i pote vindeca” [2]

Deși lucrarea nu este prima despre acest subiect, din România, fiind precedată de cea a lui Anastasie Fătu: Proiect de organizarea Poliției sanitare din România, Iași, 1863, ea se remarcă prin caracterul enciclopedic și abordarea exhaustivă a subiectului.

Organizarea poliției sanitare pleacă, în mod firesc de la situația existentă în alte țări din Europa (Olanda, Belgia, Austria, Franța sau Italia) dar și de la legislația în vigoare în acel moment.

Analiza continuă cu prezentarea elementelor negative din organizarea acestei structuri, dar și cu necesitățile pe care o organizare modernă pentru acea perioadă le impune: precum necesitatea elaborării de regulamente sau rolul judecătorilor în sancționarea abaterilor de la normă.

Partea a II-a a tratatului, tipărită de această dată sub auspiciile Academiei Române și subintitulată *Boalele și bolnavii*, este structurată în 3 părți: Epidemiologia generală, Epidemiologia specială și Căutarea bolnavilor, ultimul conținând informații despre personalul medical din epocă, despre spitale, farmacii, societatea de Cruce Roșie sau Apele minerale și stațiunile climatice, bazându-se pe o bibliografie importantă, printre numele de referință putând fi menționate: Pavel Vasici, Nicolae Kretzulescu, C. Vârnav, C.C. Hepites sau Carol Davila.

Respectarea nivelului de competență, dreptul de a exercita profesia medicală, sunt doar câteva dintre subiectele abordate.

Mult mai cunoscută în lumea medicală este lucrarea *Istoria igienei în România*, editată în două părți, prima parte tipărită la Institutul de arte grafice Carol Gobl, în 1901, iar cea de a doua fiind publicată un an mai târziu.

Partea întâi conține alături de informații despre învățământul medical, inclusiv cel de igienă, informații despre: administrarea serviciului medical, prevenirea bolilor, bolile contagioase și infecțioase, bolile epidemice, endemice și sporadice, conținând informații despre: bolile infecto-contagioase eruptive din copilărie, gripă, ciumă, tuberculoză, tifos, lepră, holeră, dar și despre cretinismul endemic, febra puerperală, dar și despre râie sau alcoolism.

Prezentarea zoonozelor este urmată de capitolul catalog cronologic al lucrărilor asupra igienei scrise în România, care pornește din 1550, cu lucrarea lui Georgius A Reychersdorff: *Transilvaniae ac Moldaviae succinta descryptio, Viennae 1550*.

Din enumerare merită amintite Carte a doua a lui Oxinsternu, manuscris, scris de G.Vârnav în Martie 1780 – Conține între altele: Despre slăbiciune; pentru mormântul cea grabnică; Pentru chipul a păzi sănătatea (Acad. Rom. Bibl. Scheiană) sau Pavel Vasici – catehismul antropologic.

Volumul al doilea conține informații despre asistența publică (asistența persoanelor defavorizate, asistență femeilor, rolul medicilor stațiunile balneare, farmaciile) și protecția copiilor (înainte și după naștere, protecția copiilor în industrie) sunt doar câteva dintre subiectele abordate.

Așa cum arăta marele istoric Nicolae Iorga: „*In viața și în scrisul sau științific el a dat dovada. de sentimente înalte și curate, pe care le-a exprimat, cu toată sfiala ce era în fundul naturii sale*” [4]

Iacob Felix în presa vremii

Iacob Felix a fost cunoscut nu numai în mediul academic și medical ci și în cel al publicului larg, dovadă fiind articolele din presă care amintesc de activitatea acestuia.

Una din problemele importante ale epocii era problema alcoolismului.

Într-o conferință ținută de dr. Istrati și publicată în ziarul Epoca în 1898 este menționat și punctul de vedere al dr. Iacob Felix, cel care din postura de director general al serviciului sanitar va încerca să atragă atenția asupra acestui subiect: „Cu drept cuvânt ne spune, d. dr. Felix, că alcoolismul s'a întins cu deosebire de când s'a înmulțit povernele. Tot d-sa ne mai spune iarăși că: «Capitala dă tonul și în ceea ce privește consumația de alcool, în diferitele sale forme.» și că: Bucureștenii beau, în termen mediu, cel puțin de trei ori cât beau locuitorii altor comune». Cît trebuie să se bea, când tot d-sa ne spune că: «Prin comunele rurale se bea asemenea la toate ocaziunile: când lipsește pofta de mâncare, când se înfîlnesc și se cînstesc duoi prieteni sau rude, când se începe și când se termină vre-o daraveră oarecare; se bea la cîrciuma din sat și la cîrciumile din orașe cu ocaziunea târgurilor și târguelelor ordinare, și se bea acasă la faceri și la lehuzie; toți beau la botez, la nuntă, la înmormîntare, la ziua onomastică, în ziua de sărbătoare» [7]

De altfel, meritele profesorului Iacob Felix i-au făcut pe guvernanți să îl numească director general al serviciului sanitar: „Prin jurnalul consiliului de miniștri cu No. 5 din ședința de la 2 Iulie 1892, dupe propunerea făcută prin referat de D. ministru secretar de Stat la departamentul de interne, D. doctor I. Felix este numit, provisoriu și sub reserva sancțiunii ulterioare a M. S. Regelui, în funcțiunea de director-general al serviciului sanitar, în locul D-lui doctor G. Alexian, demisionat.” [5]

Acest lucru l-a făcut însă și vulnerabil, contra lui apărând o adevărată campanie de presă, așa cum se întâmplă de obicei cu politicienii în România, dezbateră mutându-se din domeniul activităților profesionale în cel al activităților personale: „De cît-va timp, o violentă Campanie e întreprinsă în contra d-lui dr. Felix, directorul general al serviciului sanitar.” [8]

Cu toate acestea activitatea doctorului Iacob Felix a fost la fel de complexă, implicându-se în activități precum cele derulate de Consiliul de igienă publică și de salubritate ale orașului București. Astfel, în ședința acestui consiliu din 7 martie 1889, în care s-a discutat problema internatelor, acesta arăta că „pe la

finele anului 1887 s'a propus de Consiliul de Igienă ca fie-care internat să aibă un medic și câte o infirmerie pentru boale ordinare, iar copii bolnavi de boale infectioase să fie depărtați și transportați la o casă de sănătate, într'un spital, sau luați de corespondenți lor. Aceste măsuri au fost recomandate de d. Primar d-lui ministru al instrucțiunii publice și d. ministru d'atunci nu le a aprobat și n'a dat d-lui primar nici un răspuns.” [6]

Remarcăm acribia cu care profesorul a continuat lupta, nelăsându-se descurajat de lipsa de reacție a autorităților: „D. dr. Felix a rugat acum din nou pe d. Primar a comunica din acele desiderate d-lui Ministru al Instrucțiunii și tot-deodată d. Felix a solicitat însă-și de la d. Ministru ca să pună în lucrare acele măsuri, arătându-l de trebuincioase ele d. Ministru i-a promis va studia chestiunea. Afară de acesta de d. dr. Felix mai comunică, că d. ministru al Instrucțiunii și al cultelor i-a comunicat, că va publica peste puțin un regulament pentru igiena școalelor în general, în care se va prevedea prescripțiunile necesare pentru școle și pentru internate, atât cele publice precum pentru cele private” [6].

Dar lupta acestuia în domeniul preventiv nu s-a limitat la acțiuni organizatorice. Una dintre problemele majore rămâne cea a vaccinării. Deși problema era rezolvată la nivelul capitalei, unde funcționa, remarcăm preocuparea acestuia pentru activitatea la nivelul întregii țări: „D. Vice-președinte, pune în vederea Consiliului adresele circulare ale d-lui Ministru de Interne (Direcția generală a serviciului sanitar) No. 2145 și 2143 care d-sa relativ la perioadele începerii vaccinării și revaccinării, care de și nu privesc capitala, al căreia serviciul de vaccinațiune este un serviciu permanent, neîntrerupt și nu periodic ca acela din județe, totu-și roagă pe dd. Medici comunali ca să iea cunoștință de aceste circulări, să îndemne pe dd. vaccinatori la cea mai mare activitate, pentru ca vaccinările și revaccinările să se facă pe o scară cât de întinsă [6]

Iacob Felix – și acțiunile de educație sanitară a populației

Doctorul Felix a fost și un militant pentru răspândirea științei și pentru organizarea de manifestări științifice. Împreună cu dr. Șt. Capșa

(președinte) și dr Polizu (secretar), el fiind vicepreședintele comitetului român care s-a implicat în organizarea unui congres științific, așa cum aflăm dintr-un articol al doctorului Capșa, publicat în România Liberă nr 839 din 16 martie 1880.[1]

Plecând de la dorința de a implica un număr cât mai mare de specialiști la congresul de la Turin, specialiști în domeniul sănătății publice sau medici cu preocupări în acest domeniu de alte specialități, aceștia au propus un plan de măsuri apreciabil prin acuratețea și complexitatea lui, conținând atât cadrul general al organizării congresului, secțiunile acestuia, dar și modul cum vor fi informați cei care doresc să participe la manifestare, prin mijloacele mas-media din vremea respectivă (monitorul oficial, ziarele medicale și politice).

Preocuparea dr Felix pentru răspândirea cunoștințelor medicale în rândul populației este constantă de-a lungul întregii sale vieți.

Așa cum se menționează în România Liberă nr 2256 din 22 ianuarie 1885 conferințele doctorului Felix erau apreciate de auditori: „*Cei ce se strânseseră ieri la Ateneu cu dorul sincer de a stimula cunoștințele despre știința păstrării sănătății, nu vor regreta desigur cele două ore petrecute în acea școală*”. [3]

Principalele teme abordate în cadrul acestei conferințe au fost legate de igiena alimentației (tipurile de alimente necesare zilnic, modalități de conservare a acestora), igiena localităților, a locuințelor, despre consumul de alcool, tuberculoză sau mortalitatea infantilă.

Concluzii:

Personalitate remarcantă a vieții medicale românești, profesorul Iacob Felix este un model al implicării în viața medicală a României secolului al XIX-lea, confirmând încă odată importanța organizării și derulării activităților medicale profilactice în dezvoltarea unui sistem medical performant.

Bibliografie:

- [1] Capsa St - Comitetul român al Congresului internațional de igienă de la Turin, România Liberă nr 839 din 16 martie 1880, pg 3
- [2] Felix I. - Tractat de Hygienă publică și poliție sanitară, București, Tipografia Ion Weiss, partea I
- [3] Hermes – Progresele igienei în cei din urmă ani, România Liberă nr 2256 din 22 ianuarie 1885, pg 1
- [4] Iorga N., Oameni cari au fost, Editura medicală, 1975
- [5] Monitorul Oficial al României_1892-07-04,_nr._074, pg 2337-2338
- [6] Monitorul Primăriei București_1889-03-26,_nr._13 - Consiliul de igiena publică și de salubritate al orașului București sub președinta d-lui dr. Felix, medic-șef vice-președinte, ședința din 07.03.1889, pg 231-232
- [7] ^x_x - Alcoolul din punctul de vedere industriei și al igienei; conferință. ținută de Dl. Dr. Istrati la cercul studiilor umanitare din Capitală, în ziua de 13 Decembrie 1897, publicată în Epoca, seria_2_1898-02-04,_nr._675, pg 1-2
- [8] ^x_x - Campania în contra d-lui dr Felix, Epoca, seria 2 1898-03-01, nr. 699